

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Пилявець Марини Степанівни

«Підготовка кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю у Федеративній Республіці Німеччина» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Адже саме Німеччина, як прогресивна країна Західної Європи, яка демонструє високі економічні показники розвитку, має найбільш вдалий досвід реформування професійної освіти та ефективно використовує дуальне навчання. У сучасній професійній освіті Німеччини та виробничій педагогіці загалом важлива роль надається становленню молоді в суспільстві, швидка адаптивність, активність та формування висококваліфікованого фахівця. Практичний досвід реалізації дуальної системи освіти в Німеччині показує, що підготовка фахівців будівельного профілю базується на запитах і вимогах ринку праці, що дозволяє забезпечити молоді професійну мобільність і конкурентоспроможність.

Цілком погоджуємось із дисертанткою, що німецька система професійно-технічної освіти є найперспективнішою для методичних рекомендацій і соціального партнерства. Її суть полягає в наданні переваги у підготовці фахівців будівельного профілю практичній частині за обраним фахом на підприємстві.

В Україні загалом на державному рівні визнано переваги дуальної освіти, Міністерство освіти й науки налаштоване сприяти розвитку елементів дуальної форми підготовки кваліфікованих кадрів та прискорити запровадження її елементів у систему професійної (професійно-технічної) освіти України. Зокрема у 2017-2018 навчальному році розпочали впровадження елементів дуальної форми навчання 52 заклади професійної (професійно-технічної) освіти в 25 регіонах. У нашій державі вже впроваджуються найсучасніші технології та форми навчання, проте механізми імплементації кращих зразків європейського досвіду в українську освітню практику підготовки будівельників лише починають розроблятися.

Тому вважаємо дослідження М. С. Пилявець актуальним і своєчасним. Об'єктом дослідження обрано професійну (професійно-технічну) освіту кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю в Німеччині та Україні, а предметом дослідження – педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю в Німеччині та їх реалізацію в Україні шляхом розвитку співпраці із зарубіжними партнерами та запозичення передового німецького досвіду.

У першому розділі на основі аналізу українських і зарубіжних джерел дисертанткою проаналізовано основні напрями сучасної порівняльної педагогіки; окреслено інноваційні та порівняльно-типологічні особливості професійної освіти у провідних країнах світу; представлено основні віхи розвитку та функціонування професійної освіти в Федеративній Республіці Німеччина та в Україні; здійснено порівняльний аналіз проблем розвитку професійної освіти Німеччини та України в ХХ столітті та проаналізовано законодавче підґрунтя в системі професійної освіти Німеччини та України з метою окреслення шляхів можливої співпраці й соціального партнерства в царині реформування професійної освіти.

Підтримую дослідницю в тому, що необхідність дослідження за цією тематикою викликано рядом проблем сучасної української системи професійної освіти. Основним завданням сучасних закладів професійно-технічної освіти, на думку авторки, є адаптація навчальних планів і програм до європейських стандартів освіти, розробка сучасного навчально-методичного, дидактичного забезпечення, оновлення навчально-матеріальної бази, впровадження елементів дуальної освіти.

У другому розділі дисертанткою визначено основні характеристики організаційно-педагогічних умов функціонування соціального партнерства у професійній освіті Федеративної Республіки Німеччина; окреслено основні напрями розвитку та формування змісту професійно-технічної освіти в Німеччині; визначено особливості дуальної системи освіти та її вплив на динаміку розвитку професійної підготовки кваліфікованих робітників; з'ясовано особливості педагогічної діяльності викладачів і майстрів виробничого навчання в

реалізації освітнього процесу для підготовки кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю Німеччини.

У третьому розділі представлена порівняльна характеристика особливостей розвитку професійної (професійно-технічної) освіти України та Федеративної республіки Німеччина, окреслено основні напрями вдосконалення підготовки кваліфікованих робітників, особливостей організації навчально-виробничого процесу в Україні з огляду на досвід зарубіжних партнерів. Описано сучасні форми та методи організації освітнього процесу в ЗП(ПТ)О в професійно-теоретичній, професійно-практичній та загальноосвітній підготовці висококваліфікованих робітників будівельного профілю. Окреслено основні напрями удосконалення системи професійної підготовки в контексті розвитку соціального партнерства.

Робота має логічну структуру, що дало змогу досягти поставленої мети, розкрити науково-дослідні завдання. Зміст дисертації та автореферату, публікації здобувача свідчать, що результати дослідження мають достатній рівень обґрунтованості та достовірності.

У дисертаційній роботі Пилявець М. С. опрацьовано чимало наукових джерел, визначено особливості дуальної системи освіти та її вплив на динаміку розвитку професійної підготовки кваліфікованих робітників. Необхідно відзначити теоретико-методологічне дослідження авторки, яка в результаті опрацювання багаточисленних матеріалів робить висновки про соціальне партнерство на федеральному (Федеральне міністерство освіти і науки, Федеральний інститут професійної освіти); земельному (Земельне управління у справах освіти, постійна конференція міністрів у справах освіти (Німеччина)), галузевому (спілки роботодавців, професійні спілки, торгівельно-промислові палати) й інституційному (заклади професійної освіти, підприємства) рівнях. Виявлено, що соціальне партнерство традиційно здійснюється в умовах дуальної системи навчання, яка характеризується єдністю теоретичних та практичних складових. В дослідженні проаналізовано, що співпраця міжнародного рівня закладів професійної освіти України є пріоритетним напрямом їх розвитку, оскільки сприяє започаткуванню та вирішенню джерел фінансування та надає можливості творчо підходити до розробки держстандартів з відповідних професій.

Розглянуто напрями сучасної порівняльної педагогіки, окреслено інноваційні, та порівняльно-типологічні особливості професійної освіти у провідних країнах світу. У дисертаційній роботі окреслено особливості становлення та розвитку дуальної системи освіти не лише Німеччини, а й інших європейських країн, де її ефективність вже доведена (Австрія, Нідерланди, Данія, Швейцарія). Але з усіх зарубіжних країн авторка обґрунтовано особливу увагу приділяє досвіду ФРН як країни, що має високі економічні показники розвитку та саме досвід у реформуванні системи професійної освіти.

Звертаємо увагу на важливість проведеного порівняльного дослідження законодавчого підґрунтя в системі професійної освіти Німеччини та України. Пилявець М. С. зазначає, що базову основу національних освітніх систем складають традиції та правова регламентація між якими фактично й знаходиться простір для методичного реформування. У рамках компаративного дослідження, що має метою окреслення шляхів співпраці, запозичення методичних принципів та інструментарію, форм адміністрування, як і будь-яких інших аспектів реформування вітчизняної освіти авторка проаналізувала законодавче підґрунтя в системах професійної освіти Німеччини та України, також було проаналізовано фінансування в освітніх закладах. В результаті були окреслені шляхи вдосконалення правової системи регулювання професійно-технічної освіти України: необхідність розроблення проєкту нового Закону України "Про професійно-технічну освіту" ("Про професійну освіту і підготовку"); поступова децентралізація управління професійно-технічною освітою та упровадження нової моделі державно-громадського управління для підвищення ролі відповідальності соціальних партнерів, суб'єктів господарювання та місцевих органів виконавчої влади за відповідність обсягів, напрямів якості підготовки до вимог економіки; забезпечення якісних змін у системній взаємодії центру і регіонів щодо питань функціонування та розвитку системи професійної освіти на основі перерозподілу повноважень і функцій.

З метою проведення типологічних паралелей і відмінностей, що можуть стати відправною точкою для розроблення рекомендацій щодо запозичення німецького досвіду підготовки фахівців будівельного профілю, дисертантка визначила історичні віхи становлення діяльності освітніх закладів будівельного профілю Федеративної Республіки Німеччина та України. Дослідницею здійснено порівняльний аналіз проблем розвитку професійної освіти Німеччини та України в XX столітті та проаналізовано законодавче підґрунтя в системі професійної освіти Німеччини та України з метою окреслення шляхів можливої співпраці й соціального партнерства в царині реформування професійної освіти.

Також на основі аналізу наукової літератури, розглянувши детальніше історію формування професійної освітньої системи у Німеччині, дисертанткою виокремлено три основних етапи: I етап - до 1969 р.; II етап - до 1999 р.; III етап - з 2000 р., що ознаменувався підписанням Болонської декларації.

Проведено хронологічні межі розвитку підготовки робітничих кадрів в Україні: I період – з кінця 80-х років XIX століття – до 1920 року. Після прийняття «Основних положень про промислові училища» в Україні, як і у всій Росії, розпочалося створення систем промислової, сільськогосподарської та жіночої освіти. II період – 1920-1929 роки – створення та становлення української системи нижчої професійної освіти. Він закінчився прийняттям урядових і партійних рішень про уніфікацію освітніх систем Росії і України. III період – 1929-1940 роки - підготовку робітничих кадрів було підпорядковано господарським наркоматам. Існували галузеві системи підготовки кваліфікованих робітників. IV період – 1940-1959 роки. У цей час була створена та діяла державна система трудових резервів, яка забезпечувала потреби народногосподарського комплексу країни в кваліфікованих робітничих кадрах. V період – 1959 – 1991 роки. Упродовж цього періоду відбулися: утвердження єдиного типу закладів освіти, де здійснювалася підготовка робітничих кадрів – середніх профтехучилищ; перехід до єдиних навчальних планів та програм; інтеграція професійно-технічної і народної освіти в єдину систему. VI період – з 1991 року, тобто з часу проголошення незалежності України. У цей період тривають пошуки власного шляху розбудови системи професійно-технічної освіти, адаптація її до ринкової економіки, приймається перший в історії України Закон «Про професійно-технічну освіту».

У роботі Пилявець М. С. визначає основні характеристики організаційно-педагогічних умов функціонування соціального партнерства у професійній освіті Федеративної Республіки Німеччина; окреслює основні напрями розвитку та формування змісту професійно-технічної освіти в Німеччині; визначає особливості дуальної системи освіти та її вплив на динаміку розвитку професійної підготовки кваліфікованих робітників. Також дисертантка розглядає особливості педагогічної діяльності викладачів і майстрів виробничого навчання в реалізації освітнього процесу для підготовки кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю Німеччини. У дослідженні наведено приклади застосування різних методів і форм організації практичного навчання на виробництві. Розкрито особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі професійної підготовки фахівців будівельного профілю.

Основні положення дослідження пройшли усі види апробації: 8 статей у фахових виданнях (в тому числі 2 зарубіжних видання та 6 таких, що входять до міжнародних наукометричних баз та 1 стаття в журналі, що індексується в міжнародній наукометричній базі Web of Science); 6 статей у Віснику професійно-технічної освіти Вінниччини / збірник науково-методичних праць /; 2 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

На основі узагальнених результатів наукового пошуку окреслено основні напрями удосконалення підготовки кваліфікованих робітників, особливості організації освітнього процесу в Україні. Децентралізоване управління системою освіти ФРН, з одного боку, забезпечує різноманітність типів закладів освіти, з іншого – ця система зумовлює появу розбіжностей серед загальноосвітніх шкіл, що мають певні неузгоджені – між федеративними землями різні назви, вимоги щодо обсягів предметного навантаження, змісту навчальних планів і програм, що послаблюють приватну та професійну мобільність.

Основними шляхами упровадження прогресивних ідей німецького досвіду в галузі професійно-технічної освіти України є проведення спільних наукових досліджень, співпраця з міжнародними фондами; організація

міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, аналіз, відбір, видання та розповсюдження кращих зразків зарубіжної наукової і навчальної літератури та інше.

Дослідження Пилявець М.С. засвідчило, що упровадження досвіду потребувало б таких аспектів:

- створення ефективної системи професійної орієнтації та професійного відбору абітурієнтів, яка сприятиме визначенню якісного потенціалу в здобувачів освіти;
- розробка й упровадження механізмів соціального захисту учнівської молоді у процесі їх професійної підготовки на виробництві (у період виробничої практики);
- посилення упровадження у ЗП(ПТ)О та на підприємствах України систем управління якістю у відповідності з нормами ISO і TQM;
- установлення належного рівня партнерської співпраці між закладами професійної (професійно-технічної) освіти і підприємствами;
- оптимальне поєднання теоретичного та практичного компонентів професійної підготовки здобувачів освіти (шляхом збільшення навантаження професійно-практичної підготовки та перенесення частини виробничого навчання на базу підприємства);
- упровадження у процесі професійної підготовки учнів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що зумовлюється наявністю двох активно діючих суб'єктів - викладача та учня.

На основі аналізу основних форм і методів професійного навчання, які є поширеними у Німеччині, дослідницею з'ясовано:

- в освітньому процесі ЗП(ПТ)О України є доцільним більш широке застосування таких інноваційних форм і методів навчання: трудового наставництва, комбінованого наставництва, роботи у команді, «мозкового штурму», моделювання ситуації, ділових, рольових, імітаційно-моделюючих ігор тощо;
- для успішного розвитку професійно-технічної освіти важливими є стажування викладачів, обмін досвідом роботи, майстер-класи відомих спеціалістів (особливої уваги потребує підготовка майстрів виробничого навчання, які здійснюють практичну професійну підготовку учнів на підприємстві);
- основними шляхами упровадження прогресивних ідей німецького досвіду в галузі професійно-технічної освіти України є проведення спільних наукових досліджень, співпраця з міжнародними фондами;
- важливою умовою успішного розвитку професійно-технічної освіти України є запозичення прогресивних ідей зарубіжного досвіду при збереженні надбань національної системи освіти і національної ідентичності освіти країни (при цьому професійно-технічна освіта має забезпечувати підготовку конкурентоздатних фахівців і бути орієнтованою на створення оптимальних умов для життєдіяльності кожного громадянина країни.

Отже, в дисертації проаналізовано особливості підготовки кваліфікованих робітників у центрах будівельного профілю у Федеративній Республіці Німеччина (організація та функціонування центрів, підходи до створення освітніх програм, партнерські зв'язки, специфіка фінансування, законодавче підґрунтя діяльності таких центрів, особливості організації навчально-методичної роботи, організація практичної підготовки учнів (дуальна система навчання); визначено її переваги, окреслено можливості та механізми імплементації німецького досвіду в професійну освіту України.

Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки державних стандартів з відповідних робітничих професій, освітніх програм і навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю на різних рівнях; у процесі викладання навчальних дисциплін з професійної підготовки, в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників у напрямі розширення співпраці з зарубіжними партнерами.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на наукових конференціях різного рівня, опубліковані у фахових виданнях. Основні результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлено у 18 публікаціях автора, де здійснено порівняльний аналіз особливостей професійної освіти в Україні та Німеччині; визначено особливості підготовки кваліфікованих робітників у центрі (BTZ) м.

Борсдорф Федеративної Республіки Німеччина; представлено досвід міжнародної співпраці закладів професійної (професійно-технічної) освіти на прикладі вищого художнього професійно-технічного училища № 5 міста Вінниці і визначено партнерство як стратегічний ресурс інноваційного розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти; розкрито особливості проведення колективних форм методичної роботи для спеціалістів-початківців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та особливості розвитку педагогічної майстерності на педагогічних читаннях у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; запропоновано механізми діагностики професійної компетентності та професійних потреб викладачів і майстрів виробничого навчання тощо.

Зміст дисертації, логіка і послідовність викладу та доказовість положень і висновків свідчать про завершене наукове дослідження, в якому розв'язано концептуальні науково-практичні завдання, поставлені автором.

Висновки, що сформульовані дисертанткою, чітко й повно розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. Зміст дисертації з достатньою повнотою відображено в авторефераті.

Проте вважаємо, що робота не позбавлена деяких недоліків. До зауважень щодо проведеного дослідження слід зазначити, що не зовсім повною мірою були висвітлені деякі аспекти, а саме:

1) можна було б детальніше розглянути дидактичне обґрунтування особливостей підготовки фахівців ФРН та України більш широкого спектра робітничих професій;

2) варто ширше проілюструвати імплементацію західноєвропейського досвіду теорії та методики професійної підготовки кваліфікованих робітників в українську систему;

3) доцільно було б розширити базу матеріалів опрацювання аналітичних узагальнених даних співпраці в напрямі євроінтеграції освітнього простору та виробничої сфери;

4) недостатньо візуально опрацьована графіка схеми 3.2.2, що ілюструє дослідження механізму проходження кваліфікаційної атестації, структурну модель якої авторка представила, проводячи порівняльний аналіз німецької та української підготовки у центрах будівельного профілю, акцентуючи увагу, що роботодавець на рівні з освітнім закладом несе відповідальність за підготовку учня до іспиту, а об'єднання роботодавців та торгово-промислова палата створюють кваліфікаційні комісії;

5) представлена схема 3.2.4, яка ілюструє формування кадрів професійної школи, дає послідовність процесу знаходження вакансії педагога в такому закладі, але недостатньо чітко передає думку авторки про сам процес проходження всіх етапів і про те, що з поданих елементів в схемі є найважливішим, а що є другорядним, або взагалі зрозуміло само собою.

6) є окремі зауваження до оформлення тексту, зокрема щодо підписів до рисунків, знаків пунктуації.

Утім зазначені зауваження носять скорше рекомендаційний характер, і ніяк не применшують важливе значення, відповідність сьогоденню поданого на розгляд спеціалізованою вченою радою дисертаційного дослідження. Зазначені недоліки, на наш погляд, не впливають на ґрунтовність і вагомість проведеного дослідження, на його загальну позитивну оцінку. Для даної роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, характерна конкретність, логічна та структурна цілісність.

Дисертаційна робота М. С. Пилявець є завершеним, цілісним, самостійно виконаним дослідженням обраної проблеми. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні результати, які в сукупності є суттєвими для сучасної педагогічної науки, зокрема й для розвитку теорії і методики професійної освіти. Результати дослідження доцільно використовувати у вищих навчальних закладах, які готують фахівців будівельного профілю. Подальші дослідження варто здійснювати в напрямі збагачення методичного забезпечення та організації дуального навчання будівельників в Україні з урахуванням кращих взірців німецького досвіду та найновіших технологій будівельної галузі.

Отже, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, аргументацією основних положень, новизною отриманих результатів дослідження відповідає вимогам п.п. 9, 10, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13:00:04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дизайну

Навчально-наукового інституту деревообробних

та комп'ютерних технологій і дизайну

Національного лісотехнічного університету України

Швець О. А.

підпис ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів
Національного лісотехнічного
університету України
30.11.2016

